

SAMENWERKING OP SBO DE BRUG

Rapportage van het eerste deel van het ontwerponderzoek naar de samenwerking tussen Ondersteuningsteam en school

Els Bos-de Groot
Tanja van der Vinne
Tonnis Bolks

Januari 2020

Samenwerking op SBO de Brug

Rapportage van het eerste deel van het ontwerponderzoek naar de samenwerking tussen Ondersteuningsteam en school

In opdracht van SBO de Brug, als Community of Practise in de Academische Werkplaats Transformatie Jeugd 'Samen op School' IJsselland en Flevoland. Dit project is een klein-en-fijn-project in deze AWTJ i.s.m. de Werkplaats Sociaal Domein Regio Zwolle.

Uitgevoerd door het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken en het Lectoraat Goede Onderwijspraktijken:

Els Bos-de Groot

Tanja van der Vinne

Tonnis Bolks

Januari 2020

Viaa

Postbus 10030

8000 GA ZWOLLE

038 - 425 55 42

Alle rechten voorbehouden

Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/ of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande toestemming van de auteur(s).

Inhoud

1.	Inleiding	5
1.1	Aanleiding	5
1.2	Doel en opbouw van het rapport	6
2.	Doelstelling, vraagstelling en opzet	7
2.1	Doelstelling	7
2.2	Vraagstelling	7
2.3	Opzet van het project	7
2.4	Verantwoording onderzoek	8
2.4.1	Ontwerponderzoek	8
2.4.2	Setting en deelnemers	8
2.4.3	Dataverzameling, interviewgids	8
2.4.4	Betrouwbaarheid en validiteit	9
2.4.5	Data-analyse	9
3.	Eerste analyse van de data uit interviews	11
3.1	Inleiding	11
3.2	Verhouding tussen MDO - Ondersteuningsteam	11
3.3	Planmatig werken en tijdsinvestering	11
3.4	Interprofessioneel samenwerken	12
4.	Theoretische verkenning	13
4.1	Inleiding	13
4.2	Functie van een ondersteuningsteam op school	13
4.3	Interprofessioneel werken binnen het ondersteuningsteam	14
4.4	Competenties voor de interprofessioneel werkende professional	14
4.5	Basisattitude met een domeinoverstijgende metavisie	15
4.6	Richtlijnen voor samenwerking	16
5.	Conclusies eerste deel onderzoek en aanbevelingen voor het tweede van het onderzoek	17
	Literatuur	18
	Bijlage: Interviewgids	20

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Door de invoering van passend onderwijs in 2014 en de deregulering van de jeugdzorg (nieuwe Jeugdwet van 2015) moeten gemeenten en samenwerkingsverbanden van scholen gaan samenwerken om de ondersteuning en begeleiding van kinderen, jongeren en de gezinnen waarin zij opgroeien integraal, effectief en efficiënt vorm te geven.

Vanuit deze opdracht hebben de gemeente Zwolle en het BLOZ (Besturenoverleg lokaal onderwijs Zwolle) vanaf schooljaar 2016-2017 met een Zwolse ontwikkelagenda, ondersteuningsteams op Zwolse scholen ingericht. Hiermee beogen de samenwerkende partners van onderwijs, gemeente en jeugdhulp een zowel inhoudelijk als organisatorisch sterk andere aanpak van passend onderwijs en jeugdhulp. In de onderbouwing van de aanpak vormen scholen een plek waar kinderen (en ook hun ouders) kunnen socialiseren en oefenen en dus een centrale rol in het ontwikkelingsproces van kinderen en jongeren spelen. Het gaat om het stimuleren van: meedoen, ontwikkeling en welbevinden, waarbij er altijd wisselwerking is tussen de ontwikkeling van een kind en de samenleving. Die samenhang is in de Zwolse Ontwikkelagenda (Gemeente Zwolle, 2017) weergegeven als een ontwikkelingsspiraal, waarin pedagogische interacties en pedagogisch handelen, meedoen en welbevinden elkaar beïnvloeden. De school heeft hierbij verschillende rollen:

- School als ontwikkelplek
- School als plek voor preventie. Jeugdhulporganisaties kunnen hierbij ondersteunen.
- School als plek waar signalen opgepakt worden, met hulp van ondersteuningsteam en jeugdhulp
- School als plek waar (samen)gewerkt wordt met en tussen ouders, kind, school en jeugdhulp
- School als brengplaats van expertise (consultatie en advies met ondersteuning van expertise uit jeugdhulp)

Uiteindelijke doelen van het traject van ondersteuningsteams zijn (Gemeente Zwolle, 2017):

1. Aantoonbaar meer kinderen die door goede ondersteuning vanuit onderwijs en gemeente zo regulier mogelijk onderwijs volgen;
2. Inhoudelijk meer afgestemde ondersteuning, zodat de maatschappelijke- en onderwijsdoelen worden behaald voor aantoonbaar meer kinderen (zo regulier mogelijk onderwijs);
3. Inkoop van arrangementen van jeugdhulp in combinatie met plaatsen voor speciaal onderwijs;
4. Principe van erbij halen wordt geoperationaliseerd;
5. Efficiëntere inzet van middelen (dus goedkoper).
6. Optimale samenwerking met en ondersteuning van ouders en kinderen in de combi van onderwijs, reizen en ondersteuning.

Vanuit deze beweging naar meer samenwerking tussen onderwijs, jeugdhulp en gemeente is ook het ondersteuningsteam op Speciaal Basisonderwijs “de Brug” opgericht. In het ondersteuningsteam bepalen schoolinterne ondersteuning en schoolexterne ondersteuning samen met ouders wat nodig is ten behoeve van kinderen en hun gezinnen. Het ondersteuningsteam heeft een sleutelrol in het inschakelen van de juiste ondersteuning (Gemeente Zwolle, 2017).

SBO de Brug is een school voor speciaal onderwijs. Vanuit deze functie werkt de school samen met verschillende hulpverleningsinstellingen en men heeft contact met veel verschillende hulpverleners. Uit een studentenonderzoek in 2017 (Mostert, Van der Sluijs, Timmerman, Van Wijhe & Woudenberg, 2017) blijkt dat de school met ongeveer dertig hulpverlenende instellingen overleg en samenwerking onderhoudt. Dit heeft te maken met de doelgroep van de kinderen die naar de Brug gaat: de kinderen komen uit een grote regio en vaak zijn ze belast met meerdere problemen.

Voor de Brug zijn er door de betrokkenheid van de verschillende instellingen veel lijntjes die bij elkaar gehouden moeten worden. Gezien de betrokkenheid van de vele hulpverlenende instellingen is het de vraag hoe het ondersteuningsteam goed kan aansluiten bij de behoeften die het SBO de Brug heeft.

Daarop werd de opdracht geformuleerd om onderzoek te doen naar verschillende perspectieven op de werking van het ondersteuningsteam op SBO de Brug. De opdracht is uitgevoerd door docent-onderzoekers van Viaa verbonden aan de opleidingen Educatie en Social Work. Het onderzoek is vormgegeven als een 'klein-en-fijn-project' in de Academische Werkplaats Transformatie Jeugd Flevoland en IJsselland 'Samen op School' in samenwerking met de Werkplaats Sociaal Domein Regio Zwolle.

1.2 Doel en opbouw van het rapport

Dit verslag is bedoeld voor zowel de deelnemers van het ondersteuningsteam van SBO de Brug als voor de directie en leerkrachten, en is bedoeld als hulpmiddel om de gesprekken over het versterken van het ondersteuningsteam in vervolgonderzoek te faciliteren. Er is een theoretische kader beschreven dat aandacht besteedt aan relevante theorieën met betrekking tot de werkzaamheid van ondersteuningsteams. Hiermee worden aanknopingspunten gevonden voor het vervolgonderzoek.

Het rapport is als volgt opgebouwd:

In hoofdstuk 2 wordt de doelstelling, de vraagstelling en de opzet van het traject beschreven. Hoofdstuk 3 gaat in op een theoretische verkenning. In hoofdstuk 4 wordt een beeld gegeven van de eerste perspectieven op de werkzaamheid van het ondersteuningsteam weergegeven die uit de interviews naar voren komen, die in vervolgonderzoek nader uitgewerkt worden.

2. Doelstelling, vraagstelling en opzet

2.1 Doelstelling

De doelstelling van het onderzoek is inzicht verkrijgen in de verschillende perspectieven van de deelnemers van het ondersteuningsteam op de werkzaamheid van het ondersteuningsteam met als doel inzicht krijgen in de wijze waarop het ondersteuningsteam goed kan aansluiten bij de behoeften die het SBO de Brug heeft.

2.2 Vraagstelling

SBO de Brug heeft een ondersteuningsteam dat een aantal keren per jaar bij elkaar komt. Het overleg in het ondersteuningsteam is gepland vooraf aan een MDO-overleg. Het ondersteuningsteam van SBO de Brug bestaat uit twee interne begeleiders, een orthopedagoog van de Brug, een orthopedagoog via het Samenwerkingsverband, en een jeugd en gezinswerker die deel uitmaakt van het Sociaal WijkTeam. Het team wordt aangevuld met specialisten zoals logopedisten en fysiotherapeuten.

SBO de Brug heeft te maken met een groot aantal hulpverlenende instellingen en daarmee is het de vraag hoe het ondersteuningsteam goed kan aansluiten bij de behoeften die de school heeft. Elk van de deelnemers van het ondersteuningsteam kan hier vanuit een verschillende perspectief kijken naar de werkzaamheid van het ondersteuningsteam. Door middel van onderzoek kunnen verschillende perspectieven op de werkzaamheid van het ondersteuningsteam worden opgehaald en naast elkaar worden gelegd om een gemeenschappelijke behoefte te formuleren.

Centrale vraag van het onderzoek is: 'Hoe kan het ondersteuningsteam goed aansluiten bij de behoeften van SBO de Brug?'

Om deze vraag te beantwoorden zijn de volgende deelvragen geformuleerd:

1. Wat zijn de perspectieven van de deelnemers van het ondersteuningsteam van SBO de Brug op de werkzaamheid van het ondersteuningsteam?
2. Wat gaat goed (best practices) volgens het ondersteuningsteam en wat zijn de behoeften in de verdere ontwikkeling?
3. Wat zijn behulpzame (theoretische) concepten die gebruikt kunnen worden om de samenwerking van ondersteuningsteam binnen de school te versterken?

2.3 Opzet van het project

De volgende activiteiten werden binnen dit project uitgevoerd:

- Een aantal verkennende gesprekken om tot een goede onderzoeksvraag te komen.
- Een literatuurstudie naar relevante theorieën met betrekking tot het werken met ondersteuningsteams.
- Het afnemen van diepte-interviews bij deelnemers van het ondersteuningsteam van SBO de Brug. Van de interviews zijn gespreksverslagen gemaakt. De gespreksverslagen zijn vertrouwelijk en zijn ter accordering voorgelegd aan de geïnterviewden.

2.4 Verantwoording onderzoek

2.4.1 Ontwerponderzoek

Voor de aanpak van dit onderzoek is gekozen voor het zogenaamd “Ontwerponderzoek”. Ontwerponderzoek is een systematische benadering van (onderwijs)problemen, waarin door middel van geïntegreerde ontwerp- en onderzoeksactiviteiten een tweeledig doel wordt nagestreefd: praktijkverbetering en kennis-groei (Van den Akker, 1999).

In het werken in een ondersteuningsteam gaat het om teamsamenwerking waarin verschillende expertises met elkaar verbonden worden. De deelnemers werken samen aan ondersteuningsvragen van kinderen en jongeren in samenwerking met ouders, leerkrachten en met andere professionals. In het ontwerponderzoek wordt het ondersteuningsteam zelf betrokken bij elke stap van het onderzoek.

Tijdens een eerste bijeenkomst met de directeur en enkele deelnemers van het ondersteuningsteam is het onderzoek toegelicht en zijn er concrete afspraken gemaakt over de onderzoeksactiviteiten. Daarna zijn met afzonderlijke deelnemers gesprekken gevoerd en is de onderzoeksvraag aangescherpt. Vervolgens hebben de onderzoekers interviews gehouden en geanalyseerd (de resultaten hiervan worden weergegeven in hoofdstuk 3. Tegelijkertijd is een literatuurstudie uitgevoerd naar relevante theorieën met betrekking tot het werken in een ondersteuningsteam, waarbij is ingegaan op issues die de geïnterviewden aangaven. De resultaten hiervan worden weergegeven in hoofdstuk 4. Op basis hiervan worden in hoofdstuk 5 aanbevelingen gedaan aan SBO de Brug over de versterking van de samenwerking. Daarmee wordt het eerste deel van dit ontwerponderzoek afgerond. De aanbevelingen die worden gedaan betreffen aanbevelingen voor een vervolg in de vorm van een tweede deel van het onderzoek in 2020.

2.4.2 Setting en deelnemers

De onderzoekers hebben diepteinterviews gevoerd met deelnemers van het ondersteuningsteam, namelijk:

- Twee interne begeleiders
- Twee orthopedagogen
- Een jeugd- en gezinswerker

2.4.3 Dataverzameling, interviewgids

Er is gebruik gemaakt van een diepteinterview. Een diepte-interview is een dialoog tussen interviewer en een geïnterviewde, met als doel rijk en gedetailleerd materiaal op te halen dat gebruikt kan worden voor analyses (Frechtling en Sharp, 1997). In diepte-interviews volgt de interviewer geen vaste vorm, maar moedigt vrije en open responses aan, met een beperkte set vragen (Bos-de Groot, 2018; Kummar, 2014). Het interview is dus semi-gestructureerd van karakter. Wij hebben gekozen voor een beginvraag en een aantal topics die gebruikt zijn bij de gesprekken. De beginvraag en topics zijn vastgelegd in een interviewgids, ten behoeve van een uniforme aanpak door de verschillende onderzoekers de interviews aflegden. De interviewgids is opgenomen als bijlage bij deze rapportage.

De gesprekken zijn met toestemming van de deelnemers opgenomen en getranscribeerd. De geïnterviewden hebben bovendien de gelegenheid gekregen per email om de transcripten van hun interviews in te zien (*member check*).

2.4.4 Betrouwbaarheid en validiteit

De criteria van betrouwbaarheid van Guba & Lincoln (Patton, 2015, 1985) zijn hierbij van toepassing. Zie in de tabel hieronder de specifieke strategieën die door de onderzoekers zijn gebruikt.

Geloofwaardigheid	
<i>Member check</i>	De onderzoekers hebben gebruik gemaakt van (semi-gestructureerde) diepte-interviews waarbij de interviewverslagen zijn voorgelegd aan de geïnterviewden ter controle.
Methode-triangulatie	De onderzoekers hebben gebruik gemaakt van verschillende kwalitatieve methodieken van onderzoek: (semi-gestructureerde) diepte-interviews en literatuuranalyse.
Databron-triangulatie	De onderzoeker heeft data verzameld vanuit verschillende bronnen (dat wil zeggen deelnemers met verschillende professies).
Onderzoekers-triangulatie	Meerdere onderzoekers zijn betrokken in de verschillende fasen van het onderzoek; de analyse van de interviews is door drie onderzoekers gezamenlijk uitgevoerd.
<i>Peer debriefing</i>	De onderzoekers hebben wetenschappelijke zaken en alles omtrent de organisatie van het onderzoek op regelmatige basis besproken in de projectgroep.
Verplaatsbaarheid	
<i>Thick description</i>	De onderzoekers geven ' <i>thick description</i> ' (een rijke beschrijving) van de context binnen het ontwerponderzoek.
Dependability & confirmability	
<i>Audit trail</i>	De opnamen van de interviews en de transcribering hiervan op papier geven inzage in de navolgbaarheid van het onderzoek.
Transferibiliteit	
<i>Verplaatsen van uitkomsten</i>	De onderzoeker geeft in de evaluatie van het tweede deel van het onderzoek aan in hoeverre de uitkomsten ten dienste kunnen zijn van lezers die de uitkomsten van het ontwikkel-onderzoek willen verplaatsen naar andere contexten van ondersteuningsteams.

2.4.5 Data-analyse

De interviews zijn met een voice-recorder opgenomen en vervolgens letterlijk getranscribeerd. Het uitgewerkte transcript is voorgelegd aan de deelnemer met de vraag om instemming met de weergave. Bij deze member check worden in interviews de verbale reacties van de deelnemer zo letterlijk mogelijk uitgetypt. De deelnemer wordt uitgenodigd het transcript te lezen en te reageren op de tekst. Daarbij wordt aan de deelnemer gevraagd of de betreffende tekst zijn/haar bedoeling goed weergeeft (Boeije, 2014).

De transcripten zijn vervolgens gebruikt als ruwe data voor de analyse van de interviews. In de analysefase is een thematische analyse toegepast, zoals beschreven door Bowen (2008). Hij legt een

thematiese analyse uit als het zoeken en identificeren van thema's die voorkomen in de gehele set van interviews. De thema's zijn niet altijd letterlijk of oppervlakkig in de interviews terug te vinden, maar kunnen worden geïdentificeerd door de onderzoeker. In de analyse is ook gebruik gemaakt van sensitizing concepts.

Sensitizing concepts zijn onuitgewerkte begrippen die fungeren als zoeklicht in het onderzoek (Boeijs, 2014). Deze begrippen geven globale inzichten en richting aan de exploratiefase van de analyse. Het geeft het onderzoek een eerste referentie, een richting naar waar te kijken (Bowen, 2006). Binnen dit onderzoek worden de sensitizing concepts ontleend aan de literatuur met betrekking tot interprofessioneel samenwerken in teams en zijn terug te vinden in de subtitels van het theoretisch kader: Functie van een ondersteuningsteam op school, Interprofessioneel werken binnen het ondersteuningsteam, Competenties voor de interprofessioneel werkende professional, Basisattitude met een domeinoverstijgende metavisie, Richtlijnen voor samenwerking.

3. Eerste analyse van de data uit interviews

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt een analyse gepresenteerd van de interviews onder vijf deelnemers van het ondersteuningsteam. Op basis van de getranscribeerde interviews is het ook mogelijk om meer gedetailleerd te analyseren, dit zal plaatsvinden in het voorgestelde tweede deel van het onderzoek wanneer ook andere groepen geïnterviewd worden. Doel van de analyse in dit eerste deel van het onderzoek is het definiëren van de relevante thema's die belangrijk zijn voor het verder versterken van de samenwerking tussen ondersteuningsteam en school en het destilleren van vragen voor het uitgevoerde literatuuronderzoek (zie hoofdstuk 4).

Uit de interviews komen drie thema's naar voren als belangrijke issues in de samenwerking:

- De verhouding tussen het multi-disciplinair overleg (MDO) en het Ondersteuningsteam
- Planmatig werken en tijdsinvestering
- Interprofessionele samenwerking.

Hieronder worden deze drie thema's nader beschreven.

3.2 Verhouding tussen MDO - Ondersteuningsteam

In de interviews komt de verhouding tussen het MDO en het Ondersteuningsteam als een belangrijk onderwerp naar voren. Een deel van de professionals die deelnemen aan het MDO zijn ook onderdeel van het Ondersteuningsteam, en dit betekent een overlap in de werkzaamheden. Daarom noemen de geïnterviewden de volgende issues die aandacht verdienen in de samenwerking:

- De mogelijkheid van het voorbespreken in het ondersteuningsteam en het afstemmen op elkaar.
- De mogelijkheid om daardoor doelgerichter te werken in het MDO.
- De doorlooptijd tussen een overleg in het ondersteuningsteam en het MDO.
- Deelname van alle 'interne' en 'externe' betrokken disciplines in zowel het OT als het MDO.

Op basis hiervan is in de theoretische verkenning aandacht besteed aan functie en doel van ondersteuningsteams in relatie tot de zorgstructuur van de school.

3.3 Planmatig werken en tijdsinvestering

Alle geïnterviewden wijzen op het belang van planmatig werken. Voor ieder van hen is tijdsinvestering een belangrijk issue. De volgende punten worden benoemd:

- Het afstemmen van de HGW-cyclus op de vergaderplanning van ondersteuningsteam en MDO.
- Komen tot een gestructureerde en systematische aanpak waarin de deelnemers helder hebben wat op welke besproken wordt, hoe de terugkoppeling verloopt en hoe wordt geëvalueerd.
- Meer tijd voor inzet van 'interne' en 'externe' betrokken disciplines waardoor de doorlooptijd in een casus verkort kan worden.
- Bewerkstelligen dat het ondersteuningsteam goed geïntegreerd wordt in de zorgstructuur.
- Meer preventief werken dan curatief werken.

Op basis hiervan is in de theoretische verkenning gericht aandacht voor competenties van de betrokken professionals onder andere met betrekking tot rollen en verantwoordelijkheden, onderlinge communicatie en groepsdynamische processen.

3.4 Interprofessioneel samenwerken

De geïnterviewden vinden de onderlinge samenwerking tussen de betrokken disciplines een belangrijk issue. Daar hoort zeker ook de wens bij om meer samen te werken met ouders. De analyse van de interviews geven het volgende beeld:

- Binnen het OT zitten alle soorten disciplines bij elkaar om een goed beeld te krijgen van de ontwikkeling van een kind.
- Samen komen tot een completer beeld dan alleen vanuit het eigen perspectief.
- Aandacht voor een contextuele benadering: kijken naar de krachten in het systeem, in de leerling zelf, in een groep, in de leerkracht en in ouders.
- Elkaar leren kennen in de manier van denken over kinderen, gezinnen, onderwijs en andere netwerken om tot een gezamenlijke aanpak te komen.

Op basis hiervan is voor de theoretische verkenning gericht gezocht naar concepten die behulpzaam zijn bij het betrekken van alle relevante betrokkenen, met name leerkrachten en ouders.

4. Theoretische verkenning

4.1 Inleiding

Dit hoofdstuk gaat in op de zogenaamde ondersteuningsteams die functioneren op scholen in Zwolle en op relevante theorieën met betrekking tot de werkzaamheid van interprofessioneel samenwerkende teams op het gebied van onderwijs en jeugdhulp, zoals hiervan sprake is in ondersteuningsteams. In de literatuurstudie wordt zoveel mogelijk ingegaan op de issues die uit de interviews naar voren zijn gekomen.

Besproken wordt achtereenvolgens de functie van een ondersteuningsteam op school, het interprofessioneel werken in een ondersteuningsteam, competenties voor de interprofessioneel werkende professional, een basisattitude met een domeinoverstijgende meta-visie en samenwerkingsrichtlijnen voor interprofessioneel werken in onderwijs en jeugdhulp.

4.2 Functie van een ondersteuningsteam op school

Een ondersteuningsteam is een overlegsituatie op schoolniveau die onderdeel uitmaakt van de basisondersteuning die scholen tot hun beschikking hebben. Het ondersteuningsteam is op te vatten als een periodiek multidisciplinair overleg ten behoeve van de ondersteuning aan kinderen, de ouders en de leerkracht. Naast vertegenwoordigers van de school participeren ook professionals uit het sociaal wijkteam en uit de jeugdgezondheidszorgorganisatie in het ondersteuningsteam. Op deze manier is er expertise vanuit zowel de thuissituatie als het onderwijs beschikbaar ter ondersteuning van het kind, ouders en leerkracht.

Scholen voor speciaal basisonderwijs verzorgen het onderwijs voor leerlingen die zodanige behoeften hebben, waaraan binnen de basisondersteuning van de reguliere basisscholen geen adequate onderwijsaanpak meer kan worden geboden om te voldoen aan wat deze leerlingen nodig hebben voor een passende vervolgonwikkeling. Het ondersteuningsteam overlegt over ondersteuningsvragen die boven de reguliere begeleiding van het speciaal basisonderwijs uitstijgen.

Voor Zwolle is de inrichting van ondersteuningsteams door de gemeente in samenwerking met het Bloz (samenwerkingsverband primair onderwijs) beschreven in de Ontwikkelagenda (Gemeente Zwolle, 2017). Ook in andere gemeenten zijn dergelijke ondersteuningsteams ingericht, waaronder het door het Nederlands Jeugdinstuut geëvalueerde ondersteuningsteam Oost-Achterhoek (Snijder, 2016).

De doelen van een ondersteuningsteam zijn:

- Vroegtijdig en sneller signaleren van de onderwijs- en ondersteuningsbehoeften van een kind
- Thuisnabij handelingsgericht werken
- Nauwe samenwerking met ouders
- Nauwe samenwerking met jeugdhulp
- Tijdig, effectief en multidisciplinair integrale ondersteuning bieden aan het kind, de ouders en de leerkracht
- Gericht op eigen kracht ouders en leerkracht
- Arrangeren in de school
- Professionaliseringslag van de (zorgbreedte van de) school

4.3 Interprofessioneel werken binnen het ondersteuningsteam

Het werken in een ondersteuningsteam is een voorbeeld van interprofessionele teamsamenwerking. Verschillende professionals uit onderwijs en jeugdhulp werken samen met ouders en leerlingen in een interprofessioneel overleg. In dit overleg gaat het om gezamenlijke beoordeling van signalen, kansen en belemmeringen en er wordt besproken welke ondersteuning op school en thuis nodig is.

Interprofessioneel samenwerken gaat verder dan multidisciplinair samenwerken, omdat vanuit verschillende vakgebieden een diversiteit aan kennis, ervaring en perspectieven wordt gecombineerd tot innovatieve oplossingen (De Waal, 2018).

Ten aanzien van het interprofessioneel werken in een ondersteuningsteam is de vraag wat de factoren zijn die de samenwerking en dus de werkzaamheid bevorderen. Daaraan gekoppeld is het de vraag welke competenties bijdragen aan deze interprofessionele samenwerking die als gevolg van passend onderwijs en de deregulering van de jeugdzorg steeds meer wordt verlangd (de Waal, 2018).

4.4 Competenties voor de interprofessioneel werkende professional

Het Interprofessional Education Collaborative Expert panel (2011) (Schuman in De Waal, 2018) heeft vier competentiedomeinen voor de interprofessioneel werkende professional geformuleerd:

1. Waarden en ethiek, gericht op een klimaat van respect, geven van vertrouwen, respect voor diversiteit, drive om jezelf te blijven ontwikkelen en andere gedeelde waarden.
2. Rollen en verantwoordelijkheden gericht op het benutten van eigen kwaliteiten en die van andere professionals
3. Interprofessionele communicatie, blijk gevend van responsiviteit, sensitiviteit en verantwoord handelen, gericht op welzijn en welbevinden van de cliënt (kinderen en gezinnen)
4. Het werken in interprofessionele teams die gericht zijn op het ontwikkelen en onderhouden van goede samenwerkingsrelaties en daarbij rekening houdend met groepsdynamische processen.

Deze competentiedomeinen betreffen vooral een te creëren kader waarbinnen professionals hun samenwerkende activiteiten vorm kunnen geven.

In de Waal (2018) wordt door Schuman geconstateerd dat als het aankomt op het praktisch handelen vaak knelpunten zichtbaar worden in de interprofessionele samenwerking, zoals het niet afstemmen van doelen en interventies. Elementen die daarbij een rol spelen zijn: het samen praktisch invulling geven aan het onderwijs en de behandeling van leerlingen, de onderlinge communicatie en de informatieverstrekking. Daarnaast refereert Schuman aan een dertig-tal competenties die door Vyt (2012) zijn samengesteld en die van belang zijn voor de interprofessionele samenwerking. Deze competenties betreffen activiteiten in de volgende domeinen:

- Samen overleggen en plannen
- Collega's betrekken en stimuleren
- Communiceren en informeren
- Leren en reflecteren
- Doelgericht en tactvol handelen

De beschreven competenties onder deze domeinen kan de professional gebruiken als een zelfevaluatie- en teamevaluatie-instrument om verbeteringen in de onderlinge samenwerking aan te brengen. Bij het samenwerken moet steeds voor ogen worden gehouden waar de samenwerking om draait en op wie en wat deze gericht moet zijn. Belangrijk uitgangspunt is dan ook dat “professionals zich de *attitude* eigen maken dat kinderen, jongeren en ouders in het samenwerken een centrale rol hebben, het recht hebben gekend en gehoord te worden en zeggenschap hebben over de beslissingen die genomen worden” (Schuman, 2018, Baracs & De Jong, 2016).

4.5 Basisattitude met een domeinoverstijgende metavisie

Bos-de Groot en van der Vinne (2016) en Kaye en Crittenden (2005) constateren dat samenwerken tussen professionals uit verschillende disciplines en of organisaties vaak lastig is en lang niet altijd vanzelfsprekend, omdat een goede samenwerking nogal wat eisen stelt aan de betrokken professionals, zoals: de bereidheid om het eigen vakgebied te verlaten, nieuwe kennis- en ervaringsdomeinen willen ontdekken, een andere taal leren hanteren, meerdere perspectieven een plaats willen en kunnen geven, ruimte kunnen en willen maken voor de expertise van de ander en de expertise van de ander kunnen erkennen en waarderen als aanvullend en verrijkend.

Bos-de Groot & van der Vinne benadrukken dat het in het interprofessioneel werken vooral gaat om het ontwikkelen van een basisattitude die gericht is op het bovengenoemde samenwerken en daarbij gebruik kan maken van een gemeenschappelijke, domeinoverstijgende (relationeel-systemische) metavisie. De bedoeling van deze te ontwikkelen gemeenschappelijke basisattitude is om gezamenlijk in staat te zijn ontregelingen in de ontwikkeling van het kind en zijn gezin te helpen vlottrekken (Bos-de Groot & Van der Vinne, 2016). Zonder een gemeenschappelijke, domeinoverstijgende metavisie is het vaak lastig voor professionals om een attitudeverandering te realiseren, omdat zij vaak spreken en handelen vanuit mentale modellen op basis van kennis en ervaring in het eigen vakgebied en vandaaruit anders kijken naar -, spreken over - en handelen ten aanzien van het ontwikkelingsperspectief van een kind (Schuman 2014; de Waal, 2018)

Bos-de Groot en van der Vinne (2016) geven aan dat professionals uit het onderwijs een toename van problemen in de thuissituatie bemerken die doorwerkt op het gedrag van kinderen op school en dat deze problemen de aanpak op school overstijgen, waarmee de samenwerking met jeugdhulp noodzakelijk is. Kinderen laten met hun psycho-sociale problemen diversiteit in gedrag zien waarbij het de vraag is hoe je vanuit onderwijs en jeugdhulp gezamenlijk kijkt naar deze diversiteit en de manier van vaststellen van problemen en de behandeling hiervan. Op het gebied van gedragsproblemen kunnen professionals uit onderwijs en jeugdhulp van elkaars vakgebied leren, met behoud van de variëteit. Vanuit de jeugdhulp wordt aangegeven dat zij graag in gezamenlijkheid willen kijken naar waar de regie in de samenwerking met het onderwijs het beste kan liggen, terwijl zij tegelijkertijd ook vinden dat zij een regiefunctie hebben als het gaat om het leggen van verbindingen en het regelen van de betrekkingen in de samenwerking tussen ouders, school en jeugdhulp. Er lijkt vaak een spanningsveld te ontstaan ten aanzien van onderlinge verwachtingen, waarbij de regiefunctie niet helder is (Bos-de Groot & Van der Vinne, 2016).

Ten aanzien van complexe problematiek is het volgens Bos-de Groot & van der Vinne (2016) nodig dat er overstijgend gedacht kan worden, hetgeen vanuit het huidige maatschappelijke discours (beheersbaarheid, maakbaarheid, veiligheid) niet vanzelfsprekend aanwezig is. Het onvoldoende

overstijgend kunnen denken kan als gevolg hebben dat er in de samenwerking teveel in vaste modellen van bijvoorbeeld veiligheid wordt gedacht en gewerkt en daarmee onvoldoende specifiek wordt aangesloten op de behoeften van kind en gezin. Hierbij gaat het ook om normatieve uitgangspunten, waarbij “niet het schoolsysteem of de hulpverleningsvisie leidend is, maar de vraag of de activiteiten en processen wenselijk zijn in wat ze beogen ten behoeve van het ontwikkelingsperspectief van het kind” (Biesta, 2012, Bos-de Groot en van der Vinne, 2016).

4.6 Richtlijnen voor samenwerking

Met de meerwaarde van het interprofessioneel samenwerken kan men bereiken dat er meerdere perspectieven (de perspectieven van alle betrokkenen binnen de context) op een individueel vraagstuk worden gevonden en dat er door de (hernieuwde) verbinding in relaties op betrekkingniveau tussen kinderen, leerkrachten, ouders, orthopedagogen, intern begeleiders, jeugdhulpverleners en andere betrokkenen iets kan veranderen. De samenwerkende professionals dienen daarvoor de meerdere perspectieven een plaats te geven en daarbij keuzes te maken ten aanzien van welk samenbindend perspectief op de ontwikkeling van kind en gezin het meest helpend is. De betrokkenen in de onderlinge samenwerking bevinden zich daarbij in een doorgaande wisselwerking en beïnvloeding van elkaar. Dat maakt dat er een voortdurende reflectie- innerlijke dialoog- nodig is om de eigen rol en betekenis te overzien in de verbinding tussen kind en ouders en de onderlinge samenwerking als professionals (Bos-de Groot en van der Vinne, 2018). Bos-de Groot en van der Vinne (2016, 2018) geven op basis van hun onderzoek naar de samenwerking tussen onderwijsprofessionals en jeugdhulpprofessionals de volgende samenwerkingsrichtlijnen aan voor de interprofessionele samenwerking:

1. Ontmoeting en dialoog tussen professionals en met ouders en kind faciliteren en insceneren
2. In een gemeenschappelijke denkkader meerdere perspectieven een plaats kunnen en willen geven
3. Aandacht hebben voor het betrekken van de uiteenlopende en telkens wisselende contexten en een oplossingsgerichte en relationele benadering
4. Interactie en betrekkingen zien als basis voor veranderen.
5. Reflectie op de relationele positionering.

In dit onderzoek naar de ondersteuningsteams op SBO de Brug kunnen de bovengenoemde competentie-domeinen en samenwerkingsrichtlijnen opnieuw getoetst worden als ijkpunten voor een goed functionerend interprofessioneel team.

5. Conclusies eerste deel onderzoek en aanbevelingen voor het tweede van het onderzoek

Met deze rapportage wordt het eerste deel van het ontwerponderzoek op OBS De Brug afgerond. De betrokkenen zien de gedefinieerde issues als een eerste opbrengst, en hebben de intentie hierop voort te bouwen in het tweede deel van het onderzoek in 2020.

De onderzoekers concluderen dat er vanuit de perspectieven van de verschillende professionals in het Ondersteuningsteam aandacht wordt gevestigd op de verhouding tussen Ondersteuningsteam en MDO, op werkprocessen (planmatig werken en tijdsinvestering) en op doorontwikkeling van vaardigheden en competenties in het interprofessioneel samenwerken.

Naar aanleiding van de interviews bevelen de onderzoekers aan om de geïnterviewden en andere direct betrokkenen ook samen te brengen in een focusgroep, om de verschillende perspectieven nader tot elkaar te brengen.

Daarbij is de aanbeveling om voor het vervolg het onderzoek uit te breiden met de perspectieven van andere betrokkenen: de leerkrachten, de ouders en de overige betrokken professionals. Aanbevolen wordt om ook met hen diepte-interviews te organiseren. Daarmee wordt het materiaal van de data uitgebreid tot alle relevante perspectieven en kan over deze rijke data een nadere analyse worden uitgevoerd (waarbij ook de data uit dit eerste onderzoeksdeel nader kunnen worden geanalyseerd). Daarbij zal het theoretisch kader ook uitgebreid kunnen worden.

Deze aanbevelingen worden voorgelegd aan directie en Ondersteuningsteam.

Literatuur

- Akker, J., van den (1999). Principles and methods of development research. In J. van den Akker, R. Branch, K. Gustafson, N.Nieveen, & Tj. Plomp (Eds.), *Design and development methodology in education* (pp. 1-14). Dordrecht, the Netherlands: Kluwer.
- Baracs, M.N. & Jong, L.L.M. de (2016). *Mijn belang voorop? Ontwikkelingen in de jeugdhulp in 2016*. Den Haag: De kinderombudsman.
- Biesta, G. (2012). *Goed onderwijs en de cultuur van het meten*. Den Haag: Boom Lemma.
- Boeije, H. (2014). *Analyseren in kwalitatief onderzoek*. Den Haag: Boom.
- Bos-de Groot, E. en J.T. van der (2016). *Behoeften en richtlijnen in de samenwerking onderwijs en jeugdhulp*. Onderzoek naar de behoeften en richtlijnen voor professionals uit onderwijs en jeugdhulp in het samenwerken aan het ontwikkelingsperspectief van kinderen. Zwolle: hogeschool Viaa.
- Bos-de Groot, E. en Vinne, J.T. van der (2018). *Verbinding onderwijs en jeugdhulp. Een pleidooi voor een systemisch-contextuele metavisie*. In: Tijdschrift voor Orthopedagogiek. Jaargang 57 (2018) 164-173.
- Bowen, G. (2008). Grounded theory and sensitizing concepts. *International journal of qualitative methods*, 5(3), 12-23.
- De Waal, V. (red) (2018). *Interprofessioneel werken en innoveren in teams*. Samenwerking in nieuwe praktijken. Amsterdam: Coutinho.
- Frechtling, J. & Sharp, L. (1997). *User-Friendly Handbook for Mixed Method Evaluations*. Directorate for Education and Human Resources. Division of Research, Evaluation and Communication. National Science Foundation. Gedownload door A.J. Baart op 4 juni 2004.
- Guba & Lincoln (1985)in: Patton, M. (2015). *Qualitative Research & Evaluation Methods*. Module 5 Naturalistic Inquiry. SAGE Publications, pg 48-50
- Gemeente Zwolle (2017) *Krachten bundelen voor 'De toekomst van Zwolle'*. *Scholen en gemeente: samen voor positieve resultaten voor de jeugd*. Zwolle: Gemeente Zwolle.
- Interprofessional Education Collaborative Expert Panel (2011). *Core competencies for interprofessional collaborative practice. Report of an expert panel*. Washington, D.C: Interprofessional Education Collaborative.
- Kaye, L.W.& Crittenden, J. A. (2005). Playing well with others- Interdisciplinary collaboration at a center on aging. *Social Work Today*, (5), 34-37.
- Kumar, R. (2014). *Research Methodology*. London: SAGE.
- Mostert, D.; Van der Sluijs, L.; Timmerman, N.; Van Wijhe, G. & Woudenberg C. (2017) *Hoe onderwijs en zorg elkaar vinden. Een onderzoek naar een integrale samenwerking tussen SBO De Brug en (jeugd)hulpverleningsinstanties*. Zwolle: Viaa.
- Snijder, M. (2016) *School en wijk in de praktijk: ondersteuningsteam Achterhoek-Oost. Thuis én op school*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Pameijer, N. (2017). *Handelingsgericht werken. Samenwerken aan schoolsucces*. Leuven, BE: Acco

Schuman, H. (2018). *Interdisciplinair samenwerken in jeugdhulp en ambulante ondersteuning: kansen voor leerlingen. Competente professionals als succesfactor*. In: De Waal, V. (red) (2018).

Interprofessioneel werken en innoveren in teams. Samenwerking in nieuwe praktijken. Amsterdam: Coutinho.

Schuman, H. (2014). *Interprofessioneel en interdisciplinair samenwerken in Heliomare*.

Orthopedagogiek: Onderzoek en Praktijk, 53 (3), 99-112.

Vyt, A. (2012). *Interprofessioneel en interdisciplinair samenwerken in gezondheid en welzijn*.

Antwerpen/Apeldoorn: Garant.

Bijlage: Gebruikte vragen en topics in interviewgids

Startvragen:

1. Hoe sluit het ondersteuningsteam goed aan bij de behoeften van “De Brug” vanuit jouw perspectief?
2. Wat gaat goed (best practices) en wat zijn aandachtspunten in de werkzaamheid van het ondersteuningsteam.

Topics:

- het (sneller) signaleren van ondersteuningsbehoeften van kinderen
- de samenwerking met ouders
- eigen kracht van leerkrachten van De Brug
- samenwerking tussen De Brug en hulpverleningsinstanties
- denken vanuit het medische model en denken vanuit het sociale model
- bijdrage leveren aan indicatiestelling bij SWT
- bijdrage aan professionele cultuur